

Minder fra det gamle Thisted.

Af P. L. HALD.

1. Ligsten over Oluf Andersen Sæby.

Det er ret påfaldende, at der ved Thisted Kirke findes så få Gravstene ældre end 1750. Rimeligvis må Årsagen til denne Fattigdom ikke blot søges i Borgernes til Tider ret trange Kår, men også i, at man i senere Tider benyttede disse store veldannede Sten til forskellige Bygningsarbejder; i denne Retning var man ofte ikke så nøjeregnende. Man kan med Sikkerhed gå ud fra, at der har været flere end der nu er. Inde i Kirken hænger en Række pragtfulde Epithafier over Borgere og Embedsmænd; disse Minder har dog været dyre at anskaffe, og selv om disse er rejst af forholdsvis velhavende Familier, så kan man dog antage, at mange andre måtte have Råd til at anskaffe de ikke så dyre Ligstene.

I Pontoppidans "Danske Atlas", der udkom ca. 1770, findes kun anført 2 Ligstene, liggende inde i Kirken. Den ene er over Ane Søs Bedsteforældre, og den findes endnu indmuret i Kirkens østlige Endevæg bag Alteret; den anden Sten var over Oluf Andersen Sæby, "Rector i Skolen, som døde 1683". Denne Gravsten findes nu ikke længere inde i Kirken; men da den kunde have Interesse ikke blot som en Sten fra en længst forsvunden Tid, der her på Stedet er så fattig på Minder, men også som et Slags Minde fra Thisted gamle latinske Skole, har jeg eftersøgt den og også fundet den.

Nu vilde imidlertid et heldigt Tilfælde, at Stenens Indskrift er opbevaret i Marim. Danica, der i 2. Del Side 446 og 447 gengiver Stenens latinske Indskrift. Ved Kirken henligger der flere afslidte Gravsten, men kun en gav noget Håb om et heldigt Resultat, da der på den kunde læses enkelte Bogstaver, hvorimod de andre Sten var fuldstændig afslidte.

Den omtalte Sten var ved Kirkens Restauration i 1863 anbragt som Trappesten ved Døren, der fører ind til Sakristiet; den er ved denne Lejlighed blevet mishandlet, idet der er boret Huller i den til Rækværk, og Slidet har været så stærkt, at Indskriften er næsten fuldstændig borte på den venstre Side og Midten, hvorimod de sidste Bogstaver af hver Linie på Stenens højre Side delvis kan læses.

Følgende Bogstaver kunde påvises:

S.LV.Q TOS
MANES ERUD.
TIS RIIN
... D UI NA
TUS ISTA
DIEN DEXT

..... E NUN
..... UN
..... UR
..... UM SUIS
..... STIIS
..... DUM
..... VIAM
..... AN
..... ME .
..... D . M
..... SO

Som man ser, er det ikke så overvældende meget, men det er alligevel nok til, at Stenens Identitet som Gravsten over den gamle Rektor kan konstateres. Sammenholder man nu nemlig den kendte latinske Indskrift med de læselige Bogstaver, vil man se, at disse sidste passer ind i den første. Stenens læselige Bogstaver er fremhævede:

**SALVE QUI MECUM SALUTASLEGTOR SANCTOS
MANES REVERENDI PRÆSTANTISSIMI ET ERUDI
TISSIMI DOMINI OLAI ANDREÆ SÆBYENSIS VIRIIN
TER DOCTOS PIET INTER PIOS DOCTI QUI NA
TUS ANNO CHRISTI 1630 RECTORATUS THISTA
DIENSIS OFFICIO ADMOTUS EODEMQVE DEXT
RE FUNCTUS EST ANNIS 26 CUM UXORE NUN
QUAM REDIIIT. IN GRATIAM QUIA NULLAM UN
QUAM DUXIT ATTAMEN VITÆ IPSIUS CUR
RICULUM SPE SILETIOQUIE TRANSACTUM SUIS
QUOS DEUS SOLET PIIS MOLESTIIS
NON CARUIT HINC LÆTIOR DUM
PER LETHI CRUCIAMINA ARDUAM JUSTORUM VIAM
PENETRANS AD ASTRA OVÅNS PERVENERIT AN
NO ÆTATIS 53 VALE OPTIME LECTOR ET MEMEN
TO CUNCTA CREATA TANDEM
SENESCERE ET DISSO
NA TEXTA RETEXI.**

Hele Indskriften lyder i Oversættelse, der skyldes den dygtige Kender af gamle latinske Gravskrifter, Biblioteksassistent Heilskov, således: "Vær hilset Læser, du som med mig hilser den ærværdige udmærkede og højlærde Herr Oluf Andersen Sæby's salige Sjæl, han som var from blandt de lærde og lærd blandt de fromme og blev født Christi År 1630. Efter at være kaldet til Rektorembetet, beklædte han med Duelighed samme i 26 År. Til en Hustru kom han aldrig i Taknemmelighedsgæld, fordi han ikke nogensinde ægtede nogen. Dog savnede hans eget Livsløb, der blev tilbragt i Håb og Stilhed, ikke sine Genvordigheder, som

Gud plejer [at tilskikke] de fromme, derfor kom han des gledere, idet han gennem Dødens Kvaler vandrede ad de retfærdiges stejle Vej med Jubel til Stjærnerne i sit Alders 53 År. Levvel, bedste Læser, og husk at al Skabningen omsider skal ædes . . . og"; her følger tre uforståelige Ord, der betyder noget i Retning af, at det søndrede iturevne Væv atter skal væves til nyt, hvilket måske sigter til Legemets Opstandelse efter den Tids bogstavelige Tro."

Da Indskriften blev afskrevet, har den altså også på enkelte Steder været afslidt.

Som man ser, kan en gammel latinsk Indskrift også være vittig, når den som her først taler om, at Manden ikke skyldte en Hustru noget og straks derpå tilføjer: "og dog savnede hans eget Livsløb ikke sine *Genvordigheder*".

Men Indskriften har en Fejl, nemlig Oluf Andersens Fødselsår, der er angivet til 1630. I den gamle Kirkebog læses:

"1664, den 2. Junii, begraet Oluff Andersøn, lathinske Skolemestter."

Da han nu, som Indskriften siger, døde i "sit Alders 53 År", må han være født 1612, hvilket også bedre passer med den Tid, han havde været Rektor ved Skolen, nemlig fra 1641 og til sin Død. Iøvrigt ved man ikke mere om den gamle Rektor end det anførte. Der kan dog være Grund til at mindes, at i den Tid havde Landet 2 Krige, under hvilke Thisted led ganske betydeligt, så den gamle Rektors Ophold her i Thisted nok kunde have sine "Genvordigheder". Men til Slutning mindes vi også ved denne Sten Thisted latinske Skole, og det er det eneste håndgribelige Minde om den her i Byen. Var Mindet ikke det værd, at Stenen blev borttaget fra sin nuværende Plads og henstillet mod Kirkemuren og på denne Måde fredet for Efterverdenen?

2. Ligbærerlavet.

Da Thisted i Begyndelsen af det 16. Årh. fik Købstadrettigheder, var Lavsvæsenets egentlige Blomstringstid forbi, og da Byen i de følgende Århundreder var ret ubetydelig, så finder man ikke Spor af noget egentlig Lavsvæsen, hverken blandt Købmands- eller Håndværkerstanden. Først 1769 oprettedes et Lav af særegen Beskaffenhed, nemlig et Ligbærerlav i Lighed med hvad man havde i de fleste Købstæder.

Det synes, som om Grundene til Oprettelsen af et sådant Lav var ret tvingende. I det Andragende, som 24. April 1769 indgaves af 16 Borgere og Håndværkere i Thisted, anføres nemlig blandt andet, at "der her udi Thisted stedse har været den Vanskelighed, at når nogen er Død, har man med stor Møye måttet bede adskillige til at bortbære den Døde, og ofte af en og anden er nægtet, som ikke enten har

haft Lejlighed dertil, eller har villet, så man ofte har måttet søge den halve Bye omkring og taget i flæng, hvem man har kundet fåe."

De ansøgende Borgere var: Jens Christensen Lomborg, Hans Clausen, A. I. S. Fruergård, Jens Axelsen Snedker, Jørgen Mikkelsen, Jens Paulsen, Mikkel Heedegård, Søren Jensen Fruergård, Christen Nielsen, Jens Paulsen Bonick, Anders Kok, Jacob Pedersen Kløv, N. Ibsen, A. Andersen.

Lavet forpligtede sig så til "halvt eller heelt efter enhvers Forlangende" at "møde ved Liig-Huuset for at bortbære den Døde, enten på Liig-Bør eller imellem Hænderne eller at sette og løfte på og af Liigvogn, når den bruges, og nedsætte Liiget i Graven".

Andragendet anbefalede på det bedste af Købmandsstanden, og Lavsartiklerne er følgende:

1.

Lauget skal forskaffe sig 2de Liig Bære, den ene smukkere end den anden, den smukkeste til fornemme, og den anden til ringere Folk at bruge. Ligeledes et smukt sort Klædes Liig-Klæde med Frøndser om, og et ringere uden Frøndser, samt Liigbret, Skamlar, Skuffeler og hvad videre dertil henhører.

2.

Lauget skal have en Oldermænd af Laugs-Brøderne, som skal udnævnes efter de fleste Stemmer af Lauget, som skal være det 2 a 3 År, ligesom kan sees fornødent, til hannem skal Bud sendes af dem, som have Lauget fornøden, da han igjen skal besørge Lauget tilsagt enten ved den yngste af Laugs-Brøderne eller en anden, som dertil kan tages, når Lauget skal samles og Liig skal bortbæres.

3.

Lauget skal have en Lade, som skal ståudi Oldermændens Huus, og hvortil skal være 3de Låse og Nøgler, den eene beholder Oberbiesidderen, den anden Oldermænden og den 3die den ældste af Laugs-Brødrene. I denne Lade nedlægges de Penge, som Lauget nyder for deres Ligbæren, samt hvad Papiir og Regnskabet Lauget vedkommer og åbnes ej uden engang om Året, medmindre Ober-Biesidderen og Oldermænden skulde synes det fornødent at være, og skal da ved Ladens Åbning enten det heele eller halve Laug være tilstede, så og når Regnskaberne eftersees.

4.

Lauget skal have en Ober-Biesidder, hvortil antages Byefogden som øvrigheds Person herudi Byen, hvilken skal være hos, når Laden åbnes eller et og andet overlægges til Laugets Beste, som han i alle Måder påseer og deciderer en eller anden Tvistlighed, som måtte forefalde, da altsåant decideres efter de fleste Stemmer, da hans Votum altid ansees som 2 og når

Vota ere Lige, da deciderer de som ere ligemed hans, hvorefter det og uden Modsigelse skal forblive.

5.

Lauget skal være pligtig at føje sig efter deres Begjæring, som forlanger det enten helt eller halvt Laug, og derefter nyde Betaling ligeledes og efter Forlangende at bære Liiget enten imellem Hænderne, eller på Liigbåren.

6.

Når Lauget skulde kunne komme såvidt at kunde bekoste en Liigvogn i fald nogle fornemme Folk på den ville have deres Liig bortførte, skal det skee, da der for Vognen aparte betales efter Billighed, Omstændigheder og Vejens Længde, som derom kan accorderes for Vogn, Heste og Kudsk. Men om nogen selv ville anskaffe Kudsk og Heste, kan det og ske da Vognen allene betales. Ligeledes betales og aparte efter Billighed Liig Bret, Skamler og Bære, som ikke vedkommer Bære-Lønnen.

7.

Angående Bærelønnen, da betales når Liiget skal henbæres imellem Hænderne, af Rangs Personer eller andre fornemme Folk 10 Rdl. Når det skal bæres på samme Måde for Kjøbmands Standen 8 Rdl., på Lig-Båren betales af Kjøbmandsstanden 6 Rdl. og af den øvrige Borgerstand 4 Rdl. og af den ringere 2 Rdl. De Fattige bortbæres for intet.

Laugs Brødrene mellem sig selv, bortbære hinandens Liig af Mand, Hustru og Børn for intet. Ligeledes bortbære Lauget denne Byes Øvrighed, med Hustrue, Børn eller nogen i Barns Sted frit og for intet, på hvad Måde de til Jorden skal henføres, da de og såvelsom Laugsbrødrene, nyde Liig-Bret, Skamler og videre, frit uden Betaling.

8.

Skulle noget videre end hvad her er anført er, synes at blive til Laugets Nytte, enten ved Forandring eller Tillæg, da skal samme efter de fleste Stemmer være sluttet til fuldkommen Efterlevelse.

Ved den kongelige Stadfæstelse af 7. Juli 1769 fik Lavet bevilget, "at ingen under Straf bemeldte Liig-Laug til Fornærmelse må bortbære de afdødes Liig uden Lauget alene".

Der er ikke opbevaret ret meget om det gamle Ligbærelav, men det fremgår, at Taksterne for Ligbæringen er ændrede to Gange. Ved Bevilling af 3. Maj 1811 forandrede Artiklernes Stk. 7 således:

"Angående Bærelønnen, da betales, når Liiget forlanges frembåret imellem Hænderne, for Rangs-Personer 20 Rdl. For Embedsmænd og deres Familier såvelsom for andre formuende Borgere 16 Rdl. Når

derimod Liigene forlanges henbære på Bære, da betales for Rangs Personer, Embedsmænd, såvelsom for Liig af Kjøbmandsstanden og alle disses Familier 12 Rdl. For simple Borgere og Håndværksfolk 6 Rdl., Daglønner og disses Familie 2 Rdl. For Børn af enhver Klasse betales kun det halve; men som Børn bør alle andses, som ikke have fyldt det 12te År. Spæde Børn, som kan frembæres af en enkelt Person, skal det stå enhver Vedkommende frit for selv at lade henbære. De Fattige, så mange som nyde offentlig Understøttelse af Byens Fattigkasse, bortbæres for intet."

Endelig ændredes samme Artikel 8. Februar 1825 således:

For Lig, som bortbæres i Hænderne, nemlig:
1 af Rangspersoner..... 14 Rdl. Sedler
2 af Embedsmænd, Kjøbmænd
og disses Familier 11 Rdl. Sedler
3 af andre Borgere
og Håndværksfolk..... 6 Rdl. Sedler
4 Daglønner og disses Familier .. 2 Rdl. Sedler
og bør Liigbærer-Lauget fremdeles, som hidtil være pligtig til uden Betaling at bortbære de Fattige, som nyde offentlig Understøttelse af Byens Fattig-Kasse."

Da Lavet havde bestået i 100 År, blev det ophævet og Thisted Syge- og Begravelsesforening, der var bleven stiftet ¹²/₂ 1857, fik ved Overenskomst af 24. Januar 1869 uden Vederlag overdraget Lavets Rettigheder med Hensyn til Ligbæringen. Det var ikke lykkedes for det gamle Lav at få en Ligvogn, det blev den nye Forening, der anskaffede den samme År, som den overtog Lavets Rettigheder. Alle dettes Rekvizitter, Skamler, Brædt, Løbåb og Klæde, overgik også til Foreningen mod et mindre Beløb, men Lavet forbeholdt sig, at "Syge- og Begravelsesforeningen" påtog sig "at henbære de nuværende Medlemmer af Lavet og deres Hustruer uden Betaling".

Ved samme Lejlighed afskaffedes de sorte Kapper, som Lavet havde båret ved Ligbæringen, og hele Udstyret fremtræder i den moderniserede Form, som det nu kendes i Thisted.

Der findes intet tilbage at de Genstande, som det gamle Lav har benyttet. I "Thisted Syge- og Begravelsesforening"s Eje findes kun de gamle Dokumenter, som har været benyttede til denne Fremstilling.

3. Tyveri i Thisted Kirke.

I Thisted Kirkes Regnskabsbog for 1701 læses: Den 21. Januar blev en Knægt navnlig Peder Gödrichsen pågreben og fængslet, som ved Blokken i Kirken havde begået "Tyfverier". Ved at se efter i Tingbogen for samme År finder man yderligere Oplysninger om den slemme Knægt, hvis fulde Navn var Peder Christensen Gödrichsen. Han var kommet fra Ribe og havde fået Tjeneste i Silstrup, og ved et Besøg i Thisted Kirke

havde han fået den Tanke at stjæle af Kirkens Blok. Imidlertid havde han båret sig temmelig ubehjælpstomt ad, og der fremføres en Række Vidner, der alle have set ham både inde i Kirken og uden for den til Tider, da man ikke kunde tænke sig, at han havde noget at gøre der. De vigtigste Vidner var de hæderlige og vellærde Mænd, Sognepræst, Magister Sixtus Aspach¹), Rektor ved Latinskolen Niels Ebbesen Ågård²), Hørere ved samme Skole Niels Bach³) og Jakob a Moinichen. For at få fat i Pengene havde Peder Gödrichsen benyttet en Pind, på hvis ene Ende han havde anbragt Beg eller Tjære. Når han stak Pinden ned gennem Blokkens Åbning, hæftede Mønterne sig ved den, og han havde på den Måde ved forskellige Lejligheder hentet sig nogle Skillinger. Ved den i Rettens Overværelse aflagte Prøve havde han den ene Gang fået fat i ”2 enniste Skillinger og en Søsling” og den anden Gang i 4 Skilling. Udbyttet havde ikke været stort, nogle få Daler, og i Forhørene hævdede han, muligvis som en formildende Omstændighed, at han kun havde stjålet af Kirkens Blok og ikke af de fattiges.

Om Sagens videre Gang får man god Oplysning gennem Kirkens Regnskab, og da man også gennem dette får et lille Indblik i den Tids Forhold, hidsattes samtlige Kirkens Udgifter i den anførte Sag:

Efter Øvrighedens Befaling gjort på ham
 efterfølgende Bekostning:

Først af Retten en Tingsvidne på 2
 Ark Papir 3 M., Forseglingsspenge
 1 M. 4 Sk., Skriverløn 3 M. og
 Stævningsspenge 8 Skl. Samme
 Tingsvidne her hos følger..... 1 Rdl. 1 M. 12 Skl.

Der næst en ”Domb” på 3 Ark Pa
 pir 4 M. 8 Skl., Dompeng 2 M.
 8 Skl., Skriverløn 1 Rdl. og for
 at stævne og afhjemle 8 Skl.
 Samme Dom kom med ”hannem
 til Tuchthusset” er..... 2 Rdl. 1 M. 8 Skl.

Til hans Fortæring er medgået imid-
 lertid han til d. 10. April har sid-
 det fængslet, hvor han da efter
 Dommens Indhold til Tugthuset i
 København med et ”Skiberom”
 blev fremsendt, efter han her stod
 i Halsjærnet, som er 11 Uger til
 Øl og Mad efter Herr Byfogdens
 Samtykke ugentlig 28 Skl. er 3
 Rdl. 1 M. 4 Skl., hvortil Her Mag.

Sixtus gav 1 M. bliver igen.....3 Rdl. 0 M. 4 Skl.
 Byens Tjener⁴), Peder Skipper, givet
 efter Byfogdens Befaling for Op-
 værtning med hans Traktament at
 tilbære, samt for Husleje af samme
 og at slutte i Jernet og aflade så
 ofte behøvedes ugentlig 20 Skl. 2 Rdl. 1 M. 12 Skl.
 Desforuden gav fornævnte PederSkip-
 per for at sætte bemeldte Knægt
 i Halsjærnet..... 0 Rdl. = M. 8 Skl.
 Og som samme Peder Gödrichsen
 snart var nøgen så efter Herr
 Byfogdens Villie købt til ham, da
 han sendes bort 1 gammel
 ”Kuoll”⁵), 1 Par Bukser og 1
 Skjorte for..... 1 Rdl. 1 M. 10 Skl.
 Efter Akkordering i Herr Byfogdens
 Påhør med Skipper Laurids
 Blach for bemeldte Knægt til
 København at overføre og udi
 Børnehuset levere, betalt udi Fragt
 1 Rdl. og for 10 Dages ham
 undervejs givne Traktament og
 Varetægt og indtil Skipperen blev
 ham kvit 5 M. er imod hans Kvit-
 tering 1 Rdl. 5 M. 0 Skl.
 Ladet Kirkens Blokke inden udi for-
 forsyne med nogle Inventioner af
 Blikplader at ikke sådan Ulempe
 derved herefter så lettelig af onde
 Mennesker skulle begås, hvortil
 kom 2 Ark Blik for 1 ½M., små
 Søm for 4 Skl. og gav Christen
 Drasbeeh for det at gøre 12 Skl.
 er0 Rdl. 2 M. 8 Skl.

Tilsammen blev Udgifterne altså 12 Rdl. 2 M. 4 Skl.;
 dette kunde jo imidlertid ikke spille nogen større Rolle
 for Kirken, der havde ret gode Indtægter; de beløb sig
 samme År til 219 Rdl. , M. 9 Sk., medens Udgifterne,
 ovennævnte Omkostninger iberegne, var 173 Rdl. , M
 6 Skl.

Senere finder man ikke i Regnskabsbøgerne eller
 Tingbøgerne Efterretninger om Tyverier fra
 Kirkeblokken, såde ”Inventioner”, hvormed Blokken er
 bleven forsynet, har nok vist sig hensigtsmæssige.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1915, side 62-73)

¹ Sixtus Aspach, Præst fra 1698-1705. Senere Præst i Ålborg.

² Niels Ebbesen Ågård var Rektor fra 1689 til 1702. Han udgav 3
 latinske Disputater om Thy.

³ Niels Bach blev senere Degn i Sundby og Hvorup.

⁴ Politibetjent.

⁵ Kjøle.